

Савіщенко Вікторія Миколаївна,
декан юридичного факультету
кандидат психологічних наук, доктор
юридичних наук доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЮРИСТА В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасна юридична діяльність і за своєю суттю, і за змістом повинна стати зорієнтованою на Людину, ствердження ідеалів рівності та свободи, на найвищу культуру людських взаємин. Правоохоронним органам потрібен інший юрист, з новим баченням своєї соціально-професійної ролі в розбудові держави. Тому провідною стратегією підготовки юристів у складних умовах правового реформування, демократичної трансформації суспільства, має стати професійна соціалізація – становлення особистості професіонала.

Теоретичні аспекти соціалізації особистості висвітлені в працях соціологів, педагогів та психологів: Г. Андрєєвої, С. Батеніна, О. Безпалько, Ю. Василькової, М. Галагузова, І. Зверєва, І. Зимньої, А. Капської, О. Леонтєва, М. Лукашевича, В. Москаленко, Р. Немова, В. Нікітіна, Ю. Пачковського, А. Петровського, А. Харчева та ін.

Студентству, специфіці його соціалізації, ролі в суспільстві присвячені праці А. Ваторопіна, Ю. Вішневського, Н. Герасімової, С. Іконнікової, О. Карпухіна, О. Козлова, Ю. Колеснікова, В. Лісовського, Т. Петрової, Є. Слуцького, В. Чопей та ін.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних проблем професійної освіти зробили: С. Батишев, М. Євтух, І. Зязюн, К. Левитан, В. Луговий, Н. Ничкало, М. Подберезський, А. Сущенко, Т. Сущенко, Г. Яворська та ін.

Недостатньо дослідженими в науково-теоретичному та практичному плані залишаються проблеми вивчення закономірностей формування професійно-кадрового потенціалу суспільства, людини, спеціаліста як особистості, осмислення феномену студентської молоді, професійної соціалізації майбутніх юристів.

Професійна соціалізація особистості юриста – це двосторонній процес, який включає в себе, з одного боку, засвоєння правового досвіду, вироблення почуття морально-правової відповідальності, службового обов'язку, шляхом входження в професійне середовище, систему професійних норм, правил, технологій; з іншого боку – цілеспрямована професійна діяльність юриста, орієнтована на перетворення об'єктивних соціальних умов. Отже, професійна соціалізація особистості юриста є продуктом взаємодії систем «особистість» – «професія» – «суспільство». Як суспільство та професійне середовище

впливає на особистість юриста, так і юрист, через професійну діяльність, впливає на суспільство.

Соціалізація за своїм змістом – це процес становлення особистості, який починається від народження і триває все життя. Часова періодизація професійної соціалізації особистості остаточно не сформована. Втім здійснюється вона поетапно. Початок навчання у ВНЗ збігається з фазою вторинної соціалізації особистості. Тому успішна професійна соціалізація майбутнього юриста буде залежати від створених у ВНЗ відповідних педагогічних умов.

Перша з них полягає у зміні моделі педагогічного процесу «особистість» – «освіта» на модель «особистість» – «суспільство». В такій моделі зміст юридичної освіти, форми, методи, технології навчання, орієнтовані на потреби суспільства. Правова соціалізація юриста розпочинається з усвідомлення студентами громадянської цінності права, розуміння природного права на життя, свободу як такого, що дається людині від народження і тому не може обмежуватися державою. Саме з природного права розпочинається розуміння основних правових категорій, норм позитивного, міжнародного права та Конституції України.

Другою педагогічною умовою професійної соціалізації особистості ми вважаємо кардинальне оновлення змісту юридичної освіти, надання йому випереджального характеру. Традиційний підхід до формування змісту юридичної освіти від «практики» прийнятний для стабільного правового суспільства. В умовах динамічного оновлення чинного законодавства, реформування правоохоронних органів, суспільства і самої держави такий підхід не виправданий. На сучасному ринку праці затребувані юристи з підприємницького, банківського, європейського права, фахівці в галузі претензійно-позовної роботи, судово-господарській діяльності. За останні роки зросла роль адвокатів і приватних нотаріусів, з'явилася потреба в спеціалізації судів, у детективних та охоронних послугах. Вища юридична освіта потребує структурування не тільки за освітніми рівнями, а й за галузями права. Її зміст вже відстає від сучасності, а має бути орієнтованим на майбутнє. Взаємодія України із міжнародним товариством вимагає розширення професійної компетентності юристів у сфері міжнародного законодавства, порівняльного правознавства. Юристи повинні не тільки знати особливості правових систем зарубіжних країн, а й володіти міжнародними стандартами деонтологічної поведінки, навичками іншомовної комунікації, займати активну соціальну позицію в захисті прав та інтересів людини.

Важливою педагогічною умовою професійної соціалізації особистості є деонтологічна підготовка майбутнього юриста, в процесі якої відбувається активізація всього морально-етичного, духовного, культурного потенціалу особистості, усвідомлення високого рівня морально-правової відповідальності, службового обов'язку. Деонтологічний компонент посилює виховну спрямованість навчально-виховного процесу і тому не повинен закінчуватися

складанням заліку з відповідної дисципліни, а проходити крізь усі цикли навчальних дисциплін. Засвоєння норм професійної етики, моралі, поведінки передбачають актуалізацію емоцій, почуттів, творчих здібностей, ціннісне самовизначення студентів. Своєрідним катарсисом професійної соціалізації особистості майбутнього юриста має стати складання професійної присяги – обітниці щодо належного виконання службового обов'язку, добровільної згоди чесно служити народові. Таким урочистим, хвилюючим заходом повинна закінчуватися підготовка юриста у ВНЗ.

Процес професійної соціалізації значною мірою залежить від успішності адаптації студента до умов культурно-освітнього середовища ВНЗ. Тому педагогічний супровід становлення позитивної міжособистісної взаємодії студентів у колективі ми вважаємо наступною педагогічною умовою детермінації означеного феномену.

Студент за період навчання може перебувати у складі різних соціальних груп: навчальній групі, науковому гуртку, клубі професійного спілкування, студентській раді, старостаті, спортивній команді тощо. В процесі міжособистісної взаємодії між студентами встановлюються функціональні та емоційні зв'язки, які виникають на основі симпатій, загальних інтересів, утворюється офіційна та неофіційна соціально-психологічна підструктура групи. Під час роботи зі студентською групою куратор, психолог, методист, викладач обов'язково повинні вивчати структуру колективу, психологічну атмосферу в ньому, лідерів тощо. На практиці для цього найчастіше застосовують метод соціометрії, референтометричний метод, активні інтеракційні методики та ін.

Сукупність розглянутих педагогічних умов активізують усі механізми професійної соціалізації особистості юриста: допомагають студентам прийняти та засвоїти соціальні ролі (професіонала, студента, молодіжного лідера та ін.); ідентифікувати себе з ними («Я – студент», «Я – майбутній юрист», «Я – громадянин»); досягти бажаного соціального статусу в студентському колективі; наслідувати стиль юридичної діяльності викладачів-практиків; порівнювати себе з іншими студентами та юристами-професіоналами.

Результатом професійної соціалізації особистості юриста є:

- вироблення власної системи поглядів на життя, позитивна трансформація ціннісних орієнтацій, формування професійного ідеалу, морально-правової відповідальності;
- засвоєння культури людських взаємин, форм професійного спілкування; вміння взаємодіяти з різними соціальними групами людей;
- усвідомлення цінності права, його взаємозв'язку з нормами моралі; повага до закону та держави; визнання Людини найвищою цінністю на Землі;
- формування індивідуального стилю навчально-професійної діяльності та власної моделі деонтологічної поведінки;
- соціально-професійна зрілість, соціальна активність, здатність адаптуватися до мінливих умов соціума.